järve vee äärt mööda. Seejuures tuleb arvesse võtta, et viimaksmainitud järvede kaldad nende põhjaosas kiviajal kaugele praegusemaismaa sisse ulatusid (vt. kaart Torma kihelk.). Sest saadik on vesi neist (sest et meie maa põhja pool enam tõuseb kui lõunas) ära valgunud enam lõuna poole, vabastades põhjapoolset kallast ja ujutades üle varemalt lõuna pool olnud kuiva maad ning ühes sellega ka tolle aja asulaid. Vesi oli teede puududes mitte ainult liiklemise hõlbustajaks, vaid ka toitjaks kalastusest ja metsastusest elavale inimesele. Asulailt leitakse tavalisesti peale üksikute kiviriistade (kirved, talvad) suuremal määral tulekivi-kilde, jäänuseid riistade valmistamisest ja potitükke, mis on valmistatud sõmerast, liivaga segatud savist, ilma vaa-

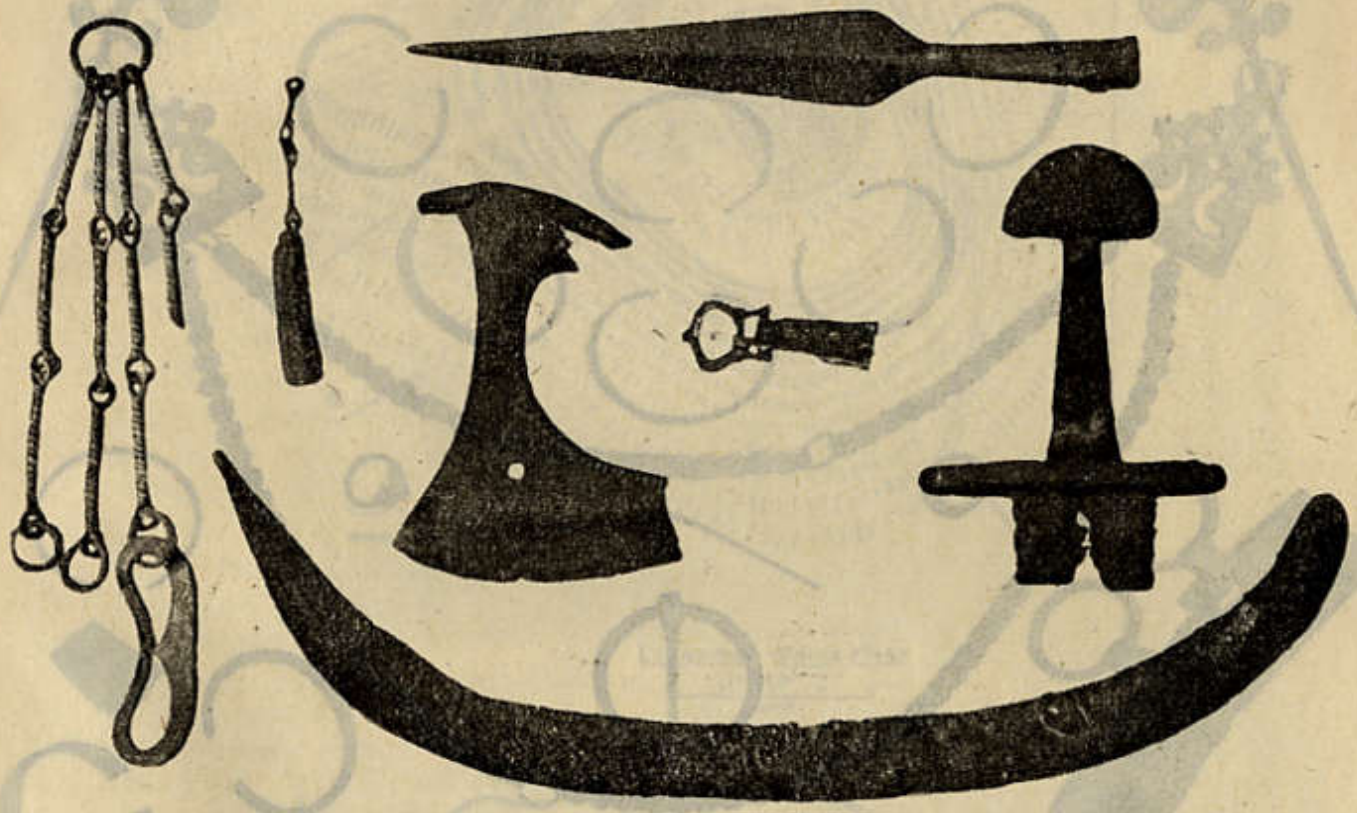

Ülikooli Arheoloogia-kab. kogudest.

35. joon. Muinasasju nooremast raua-ajast. Paremal varrasaheliku otsas, mida kanti vöös, ripub tuluseraud; selle kõrval samuti varrasaheliku katkendi otsas kõvasi; ülal odaots, selle all sõjakirves ja mõõgapide; viimaste vahel pronksist vööpannel rihma otsa naastaga; all vikat. Peale pandla ja kõvasi on kõik asjad rauast.

bata. Peale selle on harilikud ka põlenud kivid tuleasemete jäänustena.

Kalmed ehk matusekohad on asulate läheduses. Inimesed maeti tol ajal tavaliselt liivasesse maasse, põletamata, umbes 25–50 sm sügavale, seliti või küliti. Neile anti kaasa mõned riistad: kirved, talvad, nooleotsad jne.

Üksikleiud on omal ajal kas mahapillatud, peidetud või kaotatud asjad, mis nüüd juhtumisi leitakse.

Tolleaegseid kiviriistu on kujutatud 31. joonisel; need on kas silmaga (auguga) kivist kirved, millest iseäranis ilusad niinim. vene-

Tartumaa, lk. 146